

376. Vecsés határa (Pest megye) Ő, U, R, Sza, N, I

A B1 DN 400 kőolajvezeték rekonstrukciójához kapcsolódó régészeti kutatások során 2014. májusában és júniusában régészeti megfigyelés közbeni bontómunkát végeztek szentendrei Ferenczy Múzeum munkatársai az alábbi lelőhelyeken.

Vecsés, 4. lelőhely (KÖH 27022): A lelőhely homokos sík területen, az M0 autópáttal párhuzamosan terül el. A lelőhelyről 11 objektum feltárása során több korszak emlékei kerültek elő. Az objektumok főként őskori, neolitikus és rézkori anyagot, több jellegtelen őskori töredéket és népvándorlás kori anyagot tartalmaztak. Feltárt terület: 710m²

Munkatársak: Buránszki Nóra, Benyó Gergely, Szócs Péter.
RAJNA ANDRÁS

Vecsés, 52. lelőhely (KÖH 53931): A terület Vecsés településtől ÉK-re húzódik. A munka során 711 m²-es területen összesen 13 objektumot bontottunk ki. A kibontott objektumok között 11 árok és 2 gödör volt. Az objektumokból nagyon kevés kerámiatöredék és állatsont került elő. Két árok szármata, két árok és egy gödör talán őskori, a többi keltező leletanyag hiányában bizonytalan korú volt.

Munkatárs: Bózsa Anikó régész.

PATAY RÓBERT

377. Vértessomló, Vitányvár (KÖH 56085) (Komárom-Esztergom megye) Kő

2014-ben október 13. és december 15. között folytattuk a Vértessomló hegység egyik legjobb, bár igen gyorsan romló állapotú várának feltárását. Míg az első ásati szezónban, 2012-ben¹²³ csak a rétegvizonyokról történő ismeretszerzés volt a célunk, addig ebben az évben már a falak állagmegóvásához kapcsolódó régészeti feltárásba kezdünk.

Legveszélyeztetettebb falszakasz a belső várudvar ÉK-i részén volt, a külső és belső kagylós kiomlásnak köszönhetően mintegy 30–40 cm vastagságú rész tartotta a 2 m vastagságú falat. Ennek állagmegóvásához ezért először a belső várudvarra vezető kaput tisztítottuk ki az omladéktól. A várudvar felőli metszefalban egyértelműen elkülöníthetőek voltak a különböző omladékrétegek, valamint a korábbi időszakok rablóárkai is. A várkapu 180 cm széles volt, alsó részén küszöbök léte feltételezhető. Felvonóhídnak nincs nyoma, a bejutás a belső várudvarra lépcsőn keresztül történhetett, amely a kapu előtti kisebb pihenőhöz vezethetett, ezt két gerenda tarthatta.

A megerősített falszakasz és a külső várfal közötti falszorosan kisebb kutatóárkot nyitottunk a D-i részen, itt 60 cm mélységben már vörösre égett, paticsos omladékréteget bontottunk ki, benne nyílászárhoz tartozó kőfaragványok darabjaival, téglákkal, valamint kályhaszemtöredékekkel. Jelentősebb kutatásra itt nem nyílt mód, következő évben folytatódik ennek a résznek a feltárása.

A vár ÉNy-i részén álló magas épülettömb É-i zárófala eddig ismeretlen volt, csak 19. századi alaprajzi vázlat utalt helyére. Ezért egy É–D-i irányú kutatóárokmal megkerestük ezt a falszakaszt. Belső oldalán a falsík egyértelműen mutatkozott, míg

kívül nem találtuk meg, az azonban elmondható, hogy a fal itt is legalább 2 m vastag volt. A kutatóárkunk hosszát nem tudtuk tovább növelni a nagy méretű fák miatt, ezek kivágása után kaphatunk végleges választ a falvastagságra, és azonosíthatjuk egyértelműen a külső falsíkot is.

Kitisztítottuk az ÉNy-i épülettömb legalsó szintjén levő, a kapu irányába mutató nyílást is. Az megállapítható volt, hogy felső részét a belső oldalon még a fal építésekor elfalazták. Rendeltetésére eddig nem találtunk magyarázatot. Betöltésében az épület belső részéből származó omladék volt, alján pedig az eredeti habarcsos omladék bukkanat elő.

A későbbi falkonzerválást előkészítendő az ÉK-i várfal külső, érintetlen falsíkját is megkerestük 2 kutatóárkunkkal. Szerencsés helyzet adódott, mert a felszíntől már mintegy 40 cm mélységben megtaláltuk ezt, egészen jó állapotban.

A következő ásati évben a feltételezett kapu környékét kutatjuk meg, illetve az DK-i rész külső és a belső várfalai közti részt vizsgáljuk majd.

Az előkerült leletanyag zöme (edénytöredékek, kályhaszemek) omladékrétegből származott, így a vár építéstörténetéhez adalékokkal még nem szolgálnak. A vár külső árkában gyűjtött, mozdítható kőfaragványokat beszállítottuk a Kuny Domokos Múzeumba, ahova a többi leletanyag is került.

LÁSZLÓ JÁNOS

378. Vésztő, Mágori-domb (Vésztő-Mágor) (MRT 6. k. 12 / 15. lh., KÖH 6792) (Békés megye) U, R, B, Á, Kk, Ú

A magyar–amerikai Körös Regionális Régészeti Program vésztő-mágori-dombi (Vésztő 15. lelőhely) kutatásai a 2014. évben június 1. és június 27. között zajlottak.¹²⁴

2014. évi munkáknak kettős célja volt:

1. A Makkay János által 1986-ban kiásott, majd lefedett, a kiállítóhely részét képező szelvény profiljainak egyes szakaszait kívántuk kis mértékben visszabontani, dokumentálni, valamint azokból C14, mikromorfológiai, mágneses szuszceptibilitás és talajkémiai mintákat venni, annak érdekében, hogy képet alkothassunk a tell képződésének folyamatáról, az eredményeket összehasonlíthassuk a szeghalom-kovácsalmi tell esetében tapasztaltakkal.

2. A tellt övező, a 2006-ban elvégzett geofizikai felméréseink során felderített többszörös árokrendszer feltárását terveztük elvégezni, annak kora és szerkezete vizsgálata céljából.

A fedett szelvényben a legnagyobb felületen a K-i fal D-i részén, az 1986. évi munka során legnagyobb mélységben kiásott részen dolgoztunk, ahol összesen közel 5 m szélességben vizsgálhattuk az ezen a részen 4,5 m vastagságú rétegsort (C1B1). A visszabontás alkalmával – melynek során 5–10 cm mélységben távolítottuk el a rendkívül kiszáradt profilfelületet – kiderült, hogy a kerámialeletek alapján a legfiatalabb rétegek a kora rézkorhoz tartoznak, a bronzkori rétegek teljes mértékben hiányoznak, ami azok – feltehetően a pincemúzeum és a fedett szelvény közötti résszel egyidőben történt – kitermelésére utal. A szelvény egyéb részein – elsősorban a rézkori és bronzkori rétegek, illetve az azok közötti hiátus vizsgálatára – további 5, kisebb felületű és rétegvastagságú rész visszabontását is elvégeztük, főképpen a szelvény É-i részére koncentrálna (C1B2-

123 A lelőhely korábbi jelentését lásd: RKM 2012, 107.

124 A lelőhely további jelentéseit lásd: RKM 2006, 318. és RKM 2010, 55–73.

C1B6). A visszabontást követően az egyes elkülönített rétegekből C14 kormeghatározáshoz faszén- és állatcsontmintákat gyűjtöttünk, valamint összesen 17 kontextusból vettünk mikromorfológiai, talajkémiai, illetve a mágneses szuszceptibilitás méréséhez szükséges mintákat.

A K-i szelvényfal mentén, az 1986. évi munkák során legnagyobb mélységben feltárt részből kis méretű szondát nyitottunk, melyben további mintegy 50 cm bontását követően elértük a tell rétegsorának alját.

A telltől közvetlenül É-ra, a feltárás előkészítéseként, É–D irányú tengelyen 12 fúrásmintát vettünk, illetve annak eredményei alapján két 1,5×1,5 m nagyságú kutatószondát nyitottunk (N1B1, N1B2). Az előzetes vizsgálatok eredményei arra utaltak, hogy a tell körüli mocsaras területet több fázisban, valószínűleg a késő középkortól kezdődően 1,3–2 m vastagságban feltöltötték; az előkerült nagy mennyiségű őskori (középső és késő újkőkori, kora rézkori és középső bronzkori) leletanyaggal azonos stratigrafiai helyzetben Árpád-kori, késő középkori és újkori kerámiaanyag, valamint a monostorhoz köthető téglá- és kötőrétegek kerültek felszínre.

A 40 m hosszan és 1 m szélességben megnyitott N1B3 jelzetű szelvényben tapasztaltak igazolták az előzetes vizsgálatok eredményeit. A szelvény feltárása során a magnetométeres felmérésen azonosított külső árokrendszer három tagjának részleteit bontottuk ki a feltöltési rétegek alatt. Az előkerült kerámiaanyag előzetes analízise alapján az egyes árkokat közel egyidőben, a középső neolitikum végén vagy a késő neolitikum legkorábbi fázisában létesíthették, és az erődítés feltehetően a kora rézkor időszakában is részben használatban maradt. A belső árokrendszer kutatására nem kerítettünk sort, mivel az egyértelműen a tell – feltehetően azon a részen döntően bronzkori – rétegsora alatt húzódik.

A két árokrendszer között további objektumokat azonosítottunk az N1B3 szelvény legdélebbi részének feltárása alkalmával, amelyek nagyobb felületen történő feltárása érdekében egy 6×2 m-es felületet nyitottunk a szelvényhez csatlakozóan. A tellesedéssel nem érintett területről középső és késő neolitikus árok részletek, illetve egy gödör (AVK, szakálhádi / tiszai kultúra) mellett egy, a középső bronzkorra (gyulavarsándi kultúra) keltezhető kút részletét is feltártuk.

A projektet a National Science Foundation (NSF Senior Grant, NSF-IRES) támogatta.

Szakmai munkatársak: Richard W. Yerkes (Ohio State University), Takis Karkanias (Ephoreia of Palaeoanthropology-Speleology, Athén), Danielle Riebe (UIC, Chicago), Gallina Zsolt, Gulyás Gyöngyi, Litauszki Zoltán (Ásatárs Kft.), Braun Mihály, (ATOMKI, Debrecen), Roderick B. Salisbury (Ludwig Boltzmann Intézet, Bécs), Fogas Ottó (Móra Ferenc Múzeum, Szeged).

GYUCHA ÁRTILA – WILLIAM A. PARKINSON

379. Visegrád, Középkori városmag a királyi palotától délre (Visegrád, Fő utca 57.) (KÖH 54579)

(Pest megye) Kk, Kú, Ú

2014 június – július során Visegrád belterületén, a jelenlegi rendőrség telkének hátsó részén végeztünk tervásatást, ahol az árvízvédelmi mobilgát mozgatható elemeinek tárolóépülete fog állni.

A terapatottságoknak megfelelően a rétegek a hegy felől az utca felé erősen lejtnek. A legfelső, legújabb kori járósíntet képező réteg 20–70 cm vastag, ez egyenlíti ki a felszínt. Alatta

– a Fő utca felőli részen – egy újkori vályogház elplanirozott maradványa húzódik, kb. 20 cm vastagságú réteget képezve. Ebből vakolatmaradványok, mázas cserépkályha töredékei és más kerámia-töredékek kerültek elő, ami alapján a réteget a 19. századra–20. század elejére datálhatjuk. A jelenséget több helyen is átvágták legújabb kori szemétdörrökkel. A mai felszíntől kb. 170 cm-es mélységben sárga agyagos járósínt és egy meszes gödör részlete került elő, leletanyaga szerint (pl. pipa töredék) az 1700-as évekhez köthető.

A hegy felőli részen a legújabb kori réteg alatt vöröses-barna, kavicsos-köves erdei talaj található, melyben elszórtan kerámia-töredékek és állatcsontok jelezték, hogy még nem az intakt altalajnál járunk. Ezt követően, igen nagy lejtésű, egyenetlen, sárga agyagos síntet találtunk, ami csupán néhány cm vastagságú, de felszínéről jelentős mennyiségű régészeti leletanyag látott napvilágot. Környezetében – kb. 170–220 cm mélységben – más településnyomokat: cölöplyukakat, gerendafészket, átégett agyagos felületeket is megfigyeltünk, amelyekből egységes, a 14–15. századra keltezhető leletanyag került elő (edénytöredékek, állatcsont, bronz veret töredéke, vas sarkantyú, késtöredékek, üvegtöredék).

Sajnos a feltárás folytatására a nagy mélységek miatt a továbbiakban már nem volt lehetőségünk. Úgy tűnik, hogy a megkutatott területen – a Fő u. 71–73. telken megfigyeltekhez hasonlóan – egy hátsó udvar volt, szemétdombbal és favázás építményekkel. Kőépület vagy arra utaló nyom nem került elő, amennyiben ezen a telken is állt kőépület, az nagy valószínűséggel az utcafronton lehetett. Az előkerült leletanyag a Fő utca 10–12. alatt feltárt településrészlettel mutat nagy hasonlóságot.

Az ásatáson részt vett Lóki Róbert, Kováts István. Konzulens: Gróf Péter. Szakmai munkával segített Kocsis Edit.

BORUZS KATALIN

380. Zalaegerszeg, Vár (Sütő utca – Deák tér) (KÖH 19109)

(Zala megye) B, Ú

A zalaegerszegi Göcseji Múzeum Zalaegerszeg belvárosában, a Sütő utca és Deák tér találkozásánál, 2014. április 8. és május 5. között egy mélygarázsos épületegyüttes építése kapcsán végzett megelőző régészeti feltárást. A lelőhelyhez tartozó területen 1959 óta folytatnak megfigyeléseket, 2005 és 2011 között pedig több ízben is ásatásra került sor. A 2014-es feltárás eredményei elsősorban az újkori városkép rekonstruálásához nyújt újabb adatokat.

A megelőző régészeti feltárára kijelölt terület számottevő része főként 20. századi pincékkel beépített volt, a felső kb. 120–150 cm-es réteg zömmel modern építési törmelékkel tartalmazott. A gépi humuszolási munkálatok folyamán általában 150–170 cm-es, helyenként 200 cm-es mélységig termeltük ki a földet. Az eltávolított építési törmelék alatt 18–19. századi leleteket tartalmazó réteg jelentkezett. Az előkerült objektumokat 1–73 SE számozással jelöltük.

A megkutatott terület Ny-i fele vizenyős, mocsaras jellegű volt, így ezen a részen több cölöp is jól konzerválódott. Egy részük feltehetőleg a Sütő utca és Jákmán Ferenc utca közötti 2005-ös feltárás során előkerült cölöppel együtt a várost kerítő Ny-i falhoz tartozhatott, míg néhány szabályos elrendezésű cölöpsor újkori hálalozás lehetett. A cölöpek mellett a feltárt jelenségek nagy részét 18–19. századi szeméttel feltöltött objektumok alkották, emellett a teljes területen szétszórtan növe-